

**Gids voor de slagvelden
1914-1918:
Marne. Champagne.
Chemin des Dames**

De regio's in deze gids:

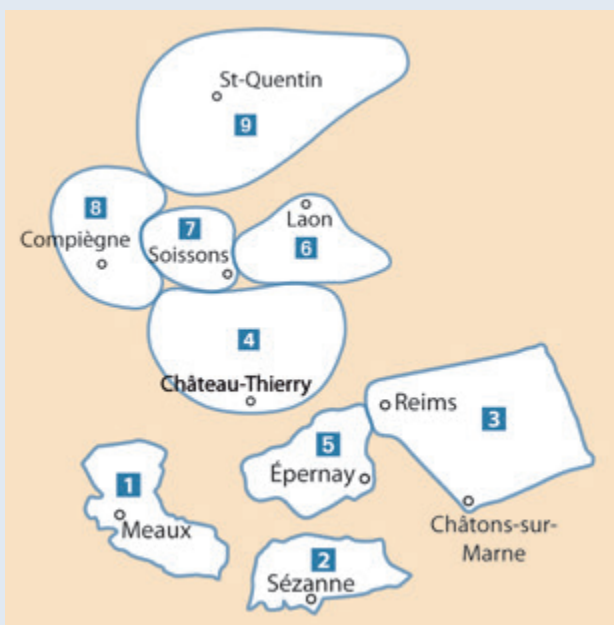
(zie landkaart op de binnenflap van het omslag)

1	De eerste Slag aan de Marne	blz. 67
2	De moerassen van Saint-Gond	blz. 111
3	Reims en de slagen in Champagne	blz. 133
4	De tweede Slag aan de Marne	blz. 177
5	Dormans en de tweede Slag aan de Marne	blz. 209
6	Le Chemin des Dames	blz. 233
7	De streek van Soissons	blz. 285
8	Het front in de Oise	blz. 319
9	De streek van Saint-Quentin en de Thiérache	blz. 355

Gids voor de slagvelden

1914-1918:

Marne. Champagne. Chemin des Dames

De geïllustreerde gidsen van de slagvelden

EEN HISTORISCHE SERIE

In 1917, terwijl de kanonnen nog schieten en de afloop van de oorlog nog niet vaststaat, beslist André Michelin, een man die vast gelooft in de overwinning, een serie geïllustreerde gidsen te publiceren over de slagvelden: de **Guides illustrés des Champs de bataille**. Op de omslagen staat duidelijk te lezen dat deze boeken **zowel gidsen als overzichtswerken en geschiedenisboeken** zijn. Zij nodigen de lezer uit tot ware pelgrimstochten en willen een eerbetoon zijn aan de 'helden die sneuvelden voor een groot en vrij Frankrijk'. Nog voor 1930 verschijnen 29 titels en enkele varianten. De serie beslaat de hele frontlijn, van de Ourcq in Frankrijk tot Ieper in België. Zij biedt een overzicht van de gebeurtenissen tijdens de oorlog en van de verwoeste frontstreek erna. Vele titels worden vertaald: 20 in het Engels (*The Michelin illustrated guides to the Battle-fields*), 1 in het Duits (*Verdun Argonen*) en 4 in het Italiaans, over de Italiaanse slagvelden. Alle redactieteams van Michelin zijn gemobiliseerd voor deze **echte encyclopedie**, die zowat 3500 bladzijden tekst, bijna 1000 landkaarten en stratenplannen en meer dan 4500 illustraties telt.

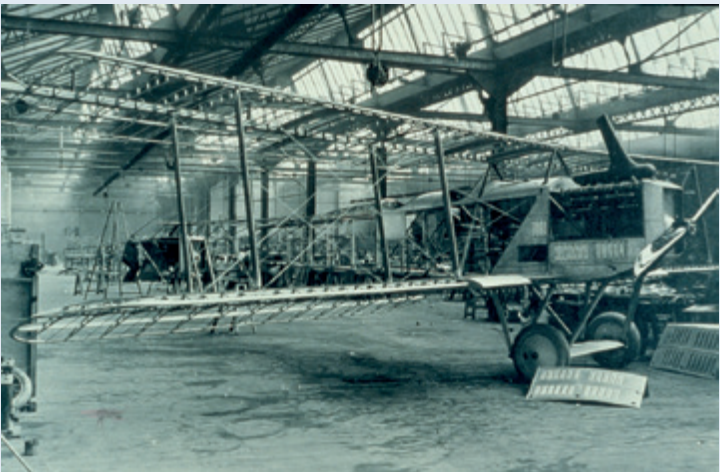

DE SLAGVELDEN VANDAAG

Nu de 100ste verjaardag van de Grote Oorlog wordt herdacht, is de situatie in de frontstreek helemaal veranderd. De laatste oud-strijders hebben ons verlaten, maar het **herdenkingstoerisme** groeit en wordt aangemoedigd door grote projecten zoals het Musée de la Grande Guerre in Meaux, maar ook door de inzet van tal van verenigingen. Deze **nieuwe gids** over de slagvelden van de Somme wil deze talrijke initiatieven aan u voorstellen en de evolutie tonen van de sites en van de landschappen in de door de oorlog getroffen gebieden. Uittreksels uit de Michelingidsen van toen en actuele illustraties maken deze veranderingen zichtbaar.

MICHELIN TIJDENS DE GROTE OORLOG

- **Februari 1912:** André Michelin ijvert voor de oprichting van een echte luchtmacht en laat een miljoen exemplaren drukken van een brochure met als titel 'Notre avenir est dans l'air' ('Onze toekomst ligt in de lucht').
- **Augustus 1914:** Michelin draagt van in het begin bij aan de Franse oorlogskosten. Het bedrijf levert eigen producten aan het leger, zoals banden, binnenbanden, kettingen om door modder en sneeuw te rijden, maar ook andere producten waarin rubber verwerkt zit: tenten, slaapzakken, regenjassen, gasmaskers, voedertassen...
- **September 1914:** Michelin richt een oorlogshospitaal in te Clermont-Ferrand om er gewonde en herstellende soldaten te verzorgen. Sommige geneesmiddelen die in Europa niet beschikbaar zijn, worden geïmporteerd uit Amerika, dankzij de Michelinvestiging te Milltown in New Jersey.
- **Tussen 1915 en 1919:** Michelin start in Clermont-Ferrand met de productie van verkenners en bommenwerpers van het type Bréguet-Michelin (*zie illustratie hieronder*). De ateliers worden omgebouwd en het werk wordt gereorganiseerd volgens de methodes van Taylor. Aan het einde van de oorlog zal Michelin zowat 2000 vliegtuigen hebben gebouwd, waarvan de eerste 100 gratis en de rest aan kostprijs.
- **In 1916:** om het opstijgen van de vliegtuigen te vergemakkelijken stelt Michelin voor om in Aulnat een betonnen startbaan aan te leggen voor het leger. Deze 400 m lange en 20 m brede constructie is de eerste verharde vliegtuigbaan ter wereld. Het bedrijf richt ook een school op waar piloten opgeleid worden om bommen te werpen.
- **Van 1917 tot 1925:** Michelin publiceert de beroemde Guides des Champs de Bataille ('gidsen van de slagvelden'). De opbrengst van de boeken gaat naar het Œuvre pour la Repopulation française.
- **1919:** uitgave van een Gulden Boek als hulde aan de 3405 werknemers van Michelin die tijdens de Grote Oorlog gemobiliseerd waren.

Productieatelier van vliegtuigen van het type Bréguet-Michelin, juni 1917

Inhoud

DE GEÏLLUSTREERDE GIDSEN VAN DE SLAGVELDEN 4

1/ DE REIS VOORBEREIDEN

NAAR DE FRONTSTREEK REIZEN 10

Met de auto	10
Met de trein	10
Met het vliegtuig	11

VOOR HET VERTREK 12

Weerbericht	12
Nuttige adressen	12
Overnachten	14
Uit eten	15
Suggesties voor rondritten	16
Wat u zeker niet mag missen	16

WAT IS ER TE DOEN? 17

Fietstochten	17
Gastronomische routes	17
Historische routes	17
Kanoën – Kajakken	18
Pleziervaart	18
Rondleidingen	19
Ruitertochten	19
Souvenirs	19
Toeristische treintjes	20
Voettochten	20
Zoetwatervissen	21

PRIKBORD 22

Agenda	22
Leestips	25

2/ DE GROTE OORLOG ONDER DE LOEP

DE GROTE OORLOG 30

Het ontstaan van de oorlog	30
De grote fasen van het conflict	34
<i>De grote generaals</i>	36
De oorlogswapens en hun gebruik	37
<i>Sleuteldata aan het westfront</i>	39
De slagvelden toen en nu	42

DE SLAGEN AAN DE MARNE EN IN CHAMPAGNE 44

De eerste Slag aan de Marne	44
<i>Enkele sleuteldata</i>	46
Het 'mirakel van de Marne'	48
<i>Het ontstaan van twee grote mythes</i>	49
Het front in Champagne	50
De slagvelden herontdekken	51

DE GROTE OORLOG IN DE AISNE EN DE OISE 52

De invasie van Picardië (1914)	52
<i>De luchtmacht in de oorlog</i>	54
De burgerbevolking in de oorlog	56
1917, een woelig jaar	57
De offensieven van 1918	59
<i>De artillerie</i>	60
Het herdenkingstoerisme	62

3/ DE SLAGVELDEN VERKENNEN

1 DE EERSTE SLAG AAN DE MARNE 67

Meaux	70
<i>Meaux in de Grote Oorlog</i>	73
De Slag aan de Ourcq	86
<i>De toestand keert</i>	87
La Ferté-sous-Jouarre	98
Rebais	104
<i>De gebeurtenissen van 8 september</i>	105

2 DE MOERASSEN VAN SAINT-GOND 111

Esternay	112
Sézanne	118
<i>De zege van Mondement</i>	123
<i>De moerassen van Saint-Gond</i>	126

3 REIMS EN DE VELDSLAGEN IN CHAMPAGNE 133

Reims	136
<i>Reims, de martelaarsstad</i>	140
De vlakte en de heuvels van Champagne	148
<i>De speciale Russische Divisie</i>	152
Suippes	161
<i>De verwoeste dorpen van het kamp van Suippes</i>	163
<i>Het onvruchtbare deel van Champagne</i>	165
Châlons-en-Champagne	172
<i>Châlons tijdens de Eerste Wereldoorlog</i>	173

4 DE TWEDE SLAG AAN DE MARNE 176

<i>De Tweede Slag aan de Marne</i>	178
Villers-Cotterêts	180
<i>De 'Force Noire'</i>	188
Château-Thierry	191
<i>De Slag van Belleau Wood</i>	198
Fère-en-Tardenois	200

5 DORMANS EN DE TWEDE SLAG AAN DE MARNE 209

Dormans	212
<i>De ontkenning van de Tweede Slag aan de Marne</i>	215
<i>De Marne: grootschalige gevechten</i>	220
Ville-en-Tardenois	227
<i>De Italiaanse troepen in Frankrijk</i>	229

6 LE CHEMIN DES DAMES 233

<i>De Slagen van de Chemin des Dames</i>	236
Laon en de zone achter het Duitse front	238

Langs de Chemin des Dames van Laffaux tot Craonne	252
<i>De Caverne du Dragon</i>	262
De vallei van de Aisne	272

7 DE STREEK VAN SOISSONS 285

Soissons	286
Vic-sur-Aisne en het plateau van Soissons	296
<i>De 'martelaars van Vingré'</i>	301
Blérancourt en de Slag van Quennevières	303
<i>De Slag van Quennevières</i>	307
Coucy-le-Château-Auffrique	311

8 HET FRONT IN DE OISE 319

Noyon en het massief van Thiescourt	320
<i>De Slag aan de Matz</i>	336
<i>De vernieuwingen van de moderne oorlog</i>	338
Compiègne en de zone achter het Franse front	340
<i>Van wapenstilstand tot vrede</i>	349

9 DE STREEK VAN SAINT-QUENTIN EN DE THIÉRACHE 357

Saint-Quentin	358
<i>Saint-Quentin, de wedergeboorte van een stad</i>	361
Guise	381
<i>Effry, een humanitair drama</i>	385

Woordenlijst

Register

Overzicht van facsimile's uit de oude Guides Michelin des Champs de bataille

Kaarten en stratenplannen

D18 CD

Chemin
des
Dames

1/ DE REIS VOOR- BEREIDEN

Paal langs de D18 CD, die het tracé van de Chemin des Dames volgt
O. Leclercq / hemis.fr

Naar de frontstreek reizen

Met de auto

AUTOSNELWEGEN

In Frankrijk – De **A16** van Parijs naar Dunkerque loopt via Beauvais, Amiens en Abbeville. Vanuit Reims rijdt u naar Laon en Saint-Quentin via de A26. De **A28** verbindt Rouen met Abbeville; de **A29** verbindt Amiens en Saint-Quentin. De A4 is de Autoroute de l'Est: zij voert van Straatsburg naar Parijs via Sainte-Menehould, Châlons-en-Champagne en Reims. De A26 wordt ook de Autoroute des Anglais genoemd en loopt van Calais naar Troyes via Reims, Châlons-en-Champagne, en dan Chaumont en Langres.

Informatie over de autowegen – www.autoroutes.fr
Verkeersinformatie op de snelweg: Radio Trafic FM 107.7

In België – De **E40** doorkruist het land van Brugge naar Luik via Gent en Brussel. De **E17** verbindt Antwerpen met Gent en Kortrijk. De **E411** loopt van Namen naar Aarlen, met in haar verlengde de **A6** naar Luxemburg. De **E25** verbindt Luik met Aarlen en de **E 19** loopt van Antwerpen naar Bergen via Brussel.

MICHELINKAARTEN

Departementskaarten 301 (Pas-de-Calais, Somme), **305** (Oise, Paris, Val-d'Oise), **306** (Aisne, Ardennes, Marne) en 312 (Essonne, Parijs, Seine-et-Marne).

Regionale kaarten 511 (Nord-Pas-de-Calais, Picardie);

514 (Île-de-France) en 515 (Champagne-Ardenne).

Kaart van Frankrijk 721, schaal 1/1.000.000.

 Routeplanner:
www.viamichelin.nl.

Met de trein

GROTE LIJNEN

Het TGV-station Champagne-Ardenne (TGV Est) ligt 5 km van Reims. Vanuit dit station rijden rechtstreekse hogesnelheidstreinen naar Parijs (Gare de l'Est), naar het TGV-station Île-de-France (luchthaven Charles-de-Gaulle) en naar meerdere andere grote steden in Frankrijk (zoals Lille) en in Europa. Een rit Parijs-Reims duurt 45 min. (8 treinen/dag in beide richtingen), Voor Lille-Reims is 1 uur en 25 min. nodig.

Het TGV-station Haute-Picardie (80200 Estrées-Deniécourt) wordt aangedaan door treinen tussen Lille-Europe/Brussel-Zuid en Zuid-Frankrijk, TGV-treinen tussen Lille-Europe en Straatsburg en TER-shuttlebussen naar station Amiens en station Saint-Quentin. Op het station stoppen geen treinen richting Paris-Nord, gezien Amiens en Saint-Quentin sneller kunnen worden bereikt via gewone TER-treinen dan via de combinatie TGV-shuttlebus. Er zijn Intercitytreinen vanuit Parijs naar Compiègne, Noyon, St-Quentin.

Informatie en reserveringen – www.voyages-sncf.com

REGIONALE INTERCITYTREINEN

Intercitytreinen verbinden de meeste grote steden; op sommige trajecten rijden bussen. Opgelet: de dienstregeling kan verschillen 's zomers en 's winters.

Vanuit **Parijs kunt u sporen naar:** Compiègne, Ourscamp, Noyon, St-Quentin, Soissons, Vauxaillon, Laon, Hirson, Meaux. Vanuit **Amiens naar:** Saint-Quentin, Compiègne en Parijs. Vanuit Reims naar Épernay en Chalons. Vanuit Épernay naar Chalons en Vitry. Deze lijst is niet compleet.

Informatie en reserveringen –
www.ter-sncf.com;
www.transilien.com

Met het vliegtuig

LUCHTHAVEN

Luchthaven van Beauvais-Tillé –
 ☎ 0892 682 066 (€ 0,337/min.) -
www.aeroportbeauvais.com. In de Oise. Pendelbussen rijden tussen de luchthaven en de binnenstad van Beauvais (duur: ongeveer 30 min.). Drie parkeerterreinen.

LUCHTVAARTMAATSCHAPPIJEN

Low cost

Ryanair – (Beauvais) - www.ryanair.com - meer dan 30 bestemmingen.

Wizzair – (Beauvais) - www.wizzair.com - vliegt op 15 bestemmingen.

Voor het vertrek

Weerbericht

Internet – De weersvoorspelling voor de komende drie dagen in Frankrijk en de verwachtingen op langere termijn vindt u op **www.meteo.fr**.

Telefonische informatiedienst – ☎ 3250 (€ 1,35/oproep + € 0,34/min.).

0 – neerslagvoorspelling voor het komende uur;

1 – weersvoorspelling per departement en per gemeente;

2 – voorspelling voor het weekend.
Rechtstreekse voorspelling per departement – ☎ 899 71 02 gevolgd door het nummer van het departement (€ 1,35/oproep + € 0,34/min.).

Nuttige adressen

TOERISMEBUREAUS

Regionale bureaus (Comités régionaux du tourisme - CRT)

Picardie – 3 r. Vincent-Auriol - 80011 Amiens Cedex 1 - ☎ 03 22 22 33 66 - <http://picardietourisme.com>

Île-de-France – www.nouveau-paris-ile-de-france.fr. Informatie (ook ☎ 01 60 43 33 33) en brochures om te downloaden.

Champagne-Ardenne – 15 av. du Maréchal-Leclerc - BP 319 - 51013 Châlons-en-Champagne Cedex - ☎ 03 26 21 85 80 - www.tourisme-champagne-ardenne.com

Departementale bureaus (Comités départementaux du tourisme - CDT)

Aisne – 26 av. Charles-de-Gaulle

- 02007 Laon Cedex - ☎ 03 23 27 76 76 - www.evasion-aisne.com

Oise – Espace Galilée - r. du Pont-de-Paris - BP 80822 - 60008 Beauvais Cedex - ☎ 03 64 60 60 60 - www.oisetourisme.com

Seine-et-Marne – 11 r. Royale - 77300 Fontainebleau - ☎ 01 60 39 60 39 - www.tourisme77.com

Haute-Marne – 4 cours Marcel-Baron - BP 2048 - 52902 Chaumont Cedex 9 - ☎ 03 25 30 39 00 - www.tourisme-hautemarne.com

Marne – 13 bis r. Carnot - BP 74 - 51006 Châlons-en-Champagne Cedex - ☎ 03 26 68 37 52 - www.tourisme-en-champagne.com

📍 De praktische gegevens van de lokale bureaus voor toerisme staan in de rubriek 'Informatie' bij elke stad in het deel 'De slagvelden verkennen'. U vindt ze ook op www.tourisme.fr

DE GROTE OORLOG OP HET INTERNET

Documentatie

www.1914-1918-online.net – Een grootscheeps project waaraan meer dan 90 historici uit 21 landen meewerken en dat tot doel heeft een online-encyclopedie te maken over de Eerste Wereldoorlog, die voor iedereen gratis toegankelijk zal zijn. Interessant is dat de projectleiders Duitse historici zijn en dat de financiering hoofdzakelijk uit Duitsland komt.

www.crid1418.org – Franse site van het Collectif de recherche international et de débat sur la guerre de 1914-1918. Getuigenissen, bibliografie, filmografie, evenementenkalender.

www.guerre1418.fr – Repertorium van talrijke, hoofdzakelijk Frans- en Engelstalige internetsites en andere multimediale bronnen over de Eerste Wereldoorlog.

www.westernfrontassociation.com – Goedgedocumenteerde historische site van de Western Front Association.

www.bbc.co.uk – Documentatiesite van de BBC: geschiedenis, documenten, kaarten, herdenkingsactiviteiten enzovoort.

www.firstworldwar.com – heel veelzijdige Engelstalige site over de Eerste Wereldoorlog.

www.1914-1918.net – Historische website over het Britse leger in 1914-1918, de regimenten en eenheden, de veldslagen, de individuele soldaten...

www.ecpad.fr – Video- en fotoarchief van het Établissement de communication et de production audiovisuelle de la Défense, ook over de Grote Oorlog.

Herdenkingstoerisme

www.cheminsdememoire.gouv.fr – Site van het Franse ministerie van Defensie over het herdenkingstoerisme (ook in het Engels).

www.1418herdacht.be – Acties en evenementen rond de herdenking van WO I, virtuele tentoonstelling enz.

http://www.zevisit.com/application/orlog1418/dagboek1418.html: 'Dagboek 14-18' is een gratis app die u kunt downloaden via de Appstore en Google Play (in vier talen waaronder Nederlands), en waarmee u vijf belangrijke plaatsen uit de Eerste Wereldoorlog kunt bezoeken, waaronder ook de Chemin des Dames.

www.patrimoinedelagrande guerre.com – Website van de vereniging Patrimoine de la Grande Guerre, die het erfgoed van de

Eerste Wereldoorlog in de Oise en de Vermandois in stand wil houden. Op de site staan ook drie rondritten.

www.chemindesdames.fr – meertalige portaalsite van de Chemin des Dames.

www.greatwar.co.uk/places/ww1-western-front.htm – Engelstalige site voor bezoekers van het Western Front.

www.crdp-reims.fr/memoire/lieux – Franstalige site over WO I en II, oorlogsmonumenten en -musea in de Marne, Champagne-Ardenne en het hele westelijke front.

Honderdste verjaardag

http://centenaire.org – Officiële site in het Frans, Engels en Duits over de 100ste verjaardag van WO I. Bekijk ook de sites over de 100ste verjaardag in de Aisne:

www.aisne14-18.com en **http://1418.aisne.com**

Begraafplaatsen

Om een van de Duitse, Franse en Britse begraafplaatsen in de streek terug te vinden:

www.memoiredeshommes.sga.

defense.gouv.fr – Individuele fiches van meer dan een miljoen soldaten die sneuvelden in de strijd en daarvoor de vermelding 'Mort pour la France' kregen. U kunt op deze site ook de *Journaux de Marches et Opérations (JMO)*, een soort logboeken van de Franse eenheden, online raadplegen.

www.cwgc.org – Informatie over Britse begraafplaatsen die worden beheerd door de *Commonwealth War Graves Commission*.

www.volksbund.de – Website van de *Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge*, de organisatie die de Duitse begraafplaatsen beheert.

www.abmc.gov – Website van de *American Battle Monuments Commission*, die de Amerikaanse begraafplaatsen beheert.

PRIJSCATEGORIEËN				
	Overnachten		Uit eten	
	Platteland	Grote steden	Platteland	Grote steden
Goedkoop	tot € 45	tot € 65	tot € 14	tot € 16
Doorsneeprijzen	van € 45 tot € 75	van € 65 tot € 100	van € 14 tot € 28	van € 16 tot € 30
Wat meer luxe	van € 76 tot € 100	van € 100 tot € 160	van € 29 tot € 45	van € 31 tot € 50
Pure verwennerij	meer dan € 100	meer dan € 160	meer dan € 45	meer dan € 50

INFORMATIE VOOR REIZIGERS MET EEN HANDICAP

In deze gids geeft het symbool plaatsen aan die toegankelijk zijn voor mensen met een beperkte mobiliteit. De mate van toegankelijkheid en de ontvangstmogelijkheden kunnen echter sterk verschillen van plaats tot plaats. Daarom is het raadzaam om telefonisch te informeren voor u de verplaatsing maakt.

Verenigingen

Plaatsen met het label 'Tourisme et Handicap' kunt u terugvinden op de website <http://tourisme.handicap.fr>.

Association Tourisme et Handicaps – 43 r. Max-Dormoy - 75018 Paris - ☎ 01 44 11 10 41 - www.tourisme-handicaps.org.

Association des paralysés de France (APF) – 17 bd Auguste-Blanqui - 75013 Paris - ☎ 01 40 78 69 00 - www.apf.asso.fr

Het regionaal Bureau voor Toerisme van Picardië heeft een toeristische website gemaakt voor mensen met een beperkte mobiliteit: www.weekend-picardie-handicap.com.

Vervoer

Trein – Hulp voor gehandicapte reizigers: SNCF Accès Plus - ☎ 0890 640 650 (€ 0,11/min.) - www.accessibilite.sncf.com.

Vliegtuig – Hulpdienst Saphir - ☎ 0820 01 24 24 (€ 0,12 €/min.) - www.airfrance.fr

Overnachten

ONZE KEUZE

Onze beste adressen vindt u in de 'Adresboekjes' aan het einde van de beschrijving van de belangrijkste plaatsen in het deel 'De slagvelden verkennen'. Ze zijn gerangschikt per prijscategorie (tabel hierboven). De vermelde tarieven (minimum- en maximumprijs voor een tweepersoonskamer) zijn die voor het hoogseizoen.

 Voor een nog ruimere keuze kunt u ook de rode **Guide Michelin France** raadplegen, of de **Guide Michelin Dormez insolite**, met verrassende overnachtingsmogelijkheden in joerten, woonwagens, boomhutten enz., en de **Guide Camping Michelin France**, met alle praktische info over campings (comfort, prijs, aanwezigheid van huurhalets of stacaravans enz.).

LOGEREN OP HET PLATTELAND

Onderstaande organisaties bieden landelijke adresjes aan:

Fédération des stations vertes de vacances – www.stationsvertes.com. In de regio: **Le Nouvion-en-Thiérache** en **Monampeuil** (Aisne).

Bienvenue à la ferme – Chambre d'Agriculture France - 9 av. George-V - 75008 Paris - ☎ 01 53 57 11 50 - www.bienvenue-a-la-ferme.com

VOOR HET VERTREK

Gîtes de France – 56 r. St-Lazare - 75439 Paris Cedex 09 - ☎ 01 49 70 75 75 - www.gites-de-france.com

VOOR SPORTIEVELINGEN EN TREKKERS

Wie houdt van trektochten, bergbeklimmen, fietsvakanties, kanoën en kajakken kan de gids *Gîtes d'étape et Refuges* van A. en S. Mouraret raadplegen op de website www.gites-refuges.com. In het Engels en het Frans.

JEUGDHERBERGEN

Voor verblijf in een jeugdherberg is een internationale jeugdherbergkaart vereist. In Nederland richt u zich hiervoor tot **Stayokay**, Maaslandsluis 414, 1062 GS Amsterdam, infolijn ☎ 010 264 60 64 - www.stayokay.com. In België zijn kaarten verkrijgbaar bij de **Vlaamse Jeugdherbergcentrale**, Van Stralenstraat 40, 2060 Antwerpen, ☎ 03 232 72 18 - www.vjh.be

Ligue française pour les auberges de jeunesse – 67 r. Vergniaud - bât. K - 75013 Paris - ☎ 01 44 16 78 78 - www.auberges-de-jeunesse.com

Fédération unie des auberges de jeunesse – 27 r. Pajol - 75018 Paris - ☎ 01 44 89 87 27 - www.fuaj.org

HOTELKETENS

Keten- en budgethotels kunnen soms uitkomst bieden. Zij liggen vaak dicht bij grote verkeersaders en hebben in sommige gevallen een eigen restaurant. Om u uit de brand te helpen vermelden wij hier de reserveringscentrales van enkele grote ketens.

Akena – www.hotels-akena.com

B & B – ☎ 0 892 782 929 (€ 0,34/min.) - www.hotel-bb.com

Campanile – ☎ 0892 230 591 (€ 0,34/min.) - www.campanile.fr
Ibis – ☎ 0 892 686 686 (€ 0,34/min.) - www.ibis.com. Omvat de hotels van **Ibis Styles** (ex-All Seasons) - <http://ibisstyleshotel.ibis.com> en van **Ibis Budget** (ex-Etap Hotel) - ☎ 0892 688 900 (€ 0,34/min.) - <http://ibisbudgethotel.ibis.com>
Kyriad – ☎ 0 892 230 591 (€ 0,34/min.) - www.kyriad.fr

Uit eten

Onze beste adressen vindt u in de 'Adresboekjes' aan het einde van de beschrijving van de belangrijkste plaatsen in het deel 'De slagvelden verkennen'. In boerderijen en oude postherbergen, landelijke hotel-restaurants en brasserieën, worden traditionele gerechten geserveerd.

ONZE KEUZE

Onze adressen zijn gerangschikt per prijscategorie, op basis van een volledig menu (voorgerecht, hoofdgerecht, dessert). Opdat er voor elk wat wils zou zijn, vermelden wij zowel restaurants met streekgerechten als traditionele en gastronomische adressen. En ook plaatsen waar u terecht kunt voor een korte pauze en een snelle hap.

Consulteer eventueel ook <http://restaurant.michelin.fr>

LABELS

Terroirs de Picardie

Picardië heeft dit label in het leven geroepen om traditionele streekproducten te promoten. In de Aisne zijn dat: gerookte ham, ambachtelijk varkensvlees en uienjam. In de Oise: bier, mosterd, zwarte pens.

🌐 www.terroirsdepicardie.com

Suggesties voor rondritten

RONDRIT VAN 2 DAGEN	
Programma	<p>Dag 1: Verken de Chemin des Dames, die het tracé volgt van de D18CD. Begin bij de historische plaats Moulin de Laffaux. Voorzie een halte in Cerny-en-Laonnois en bij de Caverne du Dragon, om daarna door te rijden naar Craonne.</p> <p>Dag 2: Bezoek de Clairière de l'Armistice in het woud van Compiègne. Verken de groeven van Montigny, een van de ondergrondse bezienswaardigheden in de streek. Soldaten die hier in 14-18 verbleven, lieten graffiti en sculpturen achter.</p>
Overnachten	Soissons ligt vlak bij de Chemin des Dames en is een ideale overnachtingsplaats.
Tips	Neem voor het bezoek aan de groeven van Montigny van tevoren contact op met de vereniging La Machemontoise.
RONDRIT VAN 5 DAGEN	
Programma	<p>Dag 1: treed in de voetsporen van de soldaten langs de Chemin des Dames (D18CD), van Moulin de Laffaux naar Berry-au-Bac, via Cerny-en-Laonnois en Craonne. Maak een halte bij de Caverne du Dragon.</p> <p>Dag 2: Kuier even rond in Soissons en vertrek dan naar het Plateau du Soissonnais. Bekijk het ontroerende monument voor de gefusilleerden in Vingré en ontdek het dagelijkse leven van de frontsoldaten in de voormalige groeven van Confrécourt.</p> <p>Dag 3: Wandel rond in Saint-Quentin en bewonder de gevels in art-decostijl. Volg daarna het circuit van de Hindenburglinie, tot aan de grens van de Somme.</p> <p>Dag 4: Wijd deze dag aan het front in de Oise. Verken Noyon en zijn prachtige kathedraal. Exploreer de groeven van Montigny, waar soldaten graffiti en sculpturen achterlieten die getuigen van hun verblijf hier. Bezoek daarna de Clairière en de Wagon de l'Armistice in het woud van Compiègne.</p> <p>Dag 5: Bezoek in Château-Thierry het Hill 204 Memorial en het slagveld van Bois-Belleau. Rijd naar Fère-en-Tardenois en zijn verbazingwekkende kasteel, en daarna naar de Butte de Chalmont en de <i>Fantômes</i> van Landowski.</p>
Overnachten	Soissons, Saint-Quentin, Noyon of Compiègne, Château-Thierry.
Tips	Neem van tevoren contact op met de verenigingen die het bezoek aan de groeven organiseren. Bezoek Compiègne alleen als u voldoende tijd hebt; van de rijkdommen van deze stad moet u een volle dag kunnen genieten.

Wat u zeker niet mag missen

Voormalige groeven	Groeve van Froidmont; Caverne du Dragon★; groeven van Confrécourt; groeven van Montigny★.
Musea	Frans-Amerikaans museum in het kasteel van Blérancourt; Musée de l'Armistice in het woud van Compiègne; Musée-Territoire 14-18 in Rethondes; herdenkingsmuseum 1914-1918 in Belleau.
Begraafplaatsen	Duitse begraafplaats van Veslud★; Franse begraafplaats van Pontavert; Guards' Grave in het Forêt de Retz; Amerikaanse begraafplaats van Bois-Belleau★; Amerikaanse begraafplaats Oise-Aisne in Seringes-et-Nesles.
Monumenten	Monument voor de Basken; tankmonument bij Berry-au-Bac; monument voor de gefusilleerden in Vingré; monument voor de gevallen in Villers-Cotterêts; Monument 'Passant arrête-toi' en Mausoleum Van Vollenhoven in het woud van Retz; Hill 204 Memorial★; 42nd US Division Memorial in Fère-en-Tardenois; Monument <i>Les Fantômes</i> op de Butte de Chalmont★; American Monument in Bellicourt; La Pierre d'Haudroy.

Wat is er te doen?

📍 Uitgebreide informatie over sport- en ontspanningsactiviteiten in de streek vindt u bij de **departementale** en **regionale toerismebureaus** (📍 blz. 12). Ook de **lokale bureaus** hebben tal van brochures in huis, die u in vele gevallen ook kunt downloaden via hun site.

FIETSTOCHTEN

Wielertoerisme

De kleine landweggetjes in Picardië zijn uitstekend geschikt voor fietsers. Op heel wat regionale treinen mag u gratis uw fiets meenemen. Informatie over fietsroutes vindt u bij de departementale toerismebureaus. In Champagne-Ardenne wachten meer dan 450 km fietsroutes, veelal op jaagpaden en langs kanalen. Een kaart met routes en adressen van fietsverhuurders vindt u op de site van het regionale toerismebureau (zie blz. 12).

U kunt ook de wijngaarden in de Champagnestreek, en dan vooral in de omgeving van **Épernay**, verkennen met de fiets: volg de druiventrossen op de grond (en niet in de wijngaarden...). Fiches kunt u downloaden op de website www.ccepc.frou of aanvragen bij het toerismebureau van Épernay.

Fédération française de cyclo-tourisme – 12 r. Louis-Bertrand - 94207 Ivry-sur-Seine Cedex - ☎ 01 56 20 88 88 - www.ffct.org

Ligue régionale de Picardie – 2 r. des Vieilles-Écoles - 60290 Cauffry - ☎ 03 44 73 28 28 - <http://ligue.picardie.ffct.free.fr>

Mountainbiken

Er zijn bewegwijzerde circuits voor beginners en gevorderden.

Fédération française de cyclisme – 5 r. de Rome - bât. Jean-Monnet - 93561 Rosny-sous-Bois Cedex - ☎ 01 49 35 69 00 - www.ffc.fr. Jaarlijkse gratis gids met 46.000 km bewegwijzerde routes voor mountainbikers.

Comité régional de Picardie – Sq. Darlington - BP 60720 - 80000 Amiens Cedex 1 - ☎ 03 22 22 25 20 - www.ffc-picardie.com

GASTRONOMISCHE ROUTES

Toeristische champagneroute

Ze is 600 km lang en omvat 6 bewegwijzerde rondritten: het Massif de Saint-Thierry, het Montagne de Reims, de Marnevallei, de Côte des Blancs, de Côte des Bar en de Coteaux Vitryats. Bijna 80 wijnbouwers ontvangen het hele jaar door bezoekers en bieden cursussen aan om de verschillende texturen, kleuren en aroma's van champagne te leren (her)kennen. Op de website www.champagne-tourisme.fr vindt u alle informatie.

HISTORISCHE ROUTES

In de voetsporen van de legers van Champagne

Het front van Champagne strekte zich in WO I uit over een afstand van 40 km tussen de Monts de Moronvilliers en de Main de Massiges. Gedurende vier jaar stonden Duitse, Franse en geallieerde troepen hier tegenover elkaar. Er werden vijf grote veldslagen geleverd. Een rondrit voert langs de monumenten, begraafplaatsen en musea die verband houden met de Grote

De slagen aan de Marne en in Champagne

De grote Franse veldslagen uit de Eerste Wereldoorlog zijn niet allemaal genoemd naar een rivier. De Marne kreeg wel die eer. De naam komt van het Keltische 'matra' of 'moeder'. En de Marne is inderdaad de moeder van alle veldslagen. Twee keer luidden verschrikkelijke gevechten op de oevers van deze stroom en langs haar bijrivieren (de Ourcq, de Petit en de Grand Morin) een nieuwe fase in van de oorlog. Van 5 tot 12 september 1914 woedde de eerste Slag aan de Marne, die op korte termijn tot het einde van de bewegingsoorlog en de fixatie van het front in dit departement leidde, voor een periode van 4 jaar. De tweede Slag aan de Marne, van 15 tot 18 juli 1918, betekende het begin van een nieuwe bewegingsoorlog, die leidde naar de wapenstilstand van 11 november.

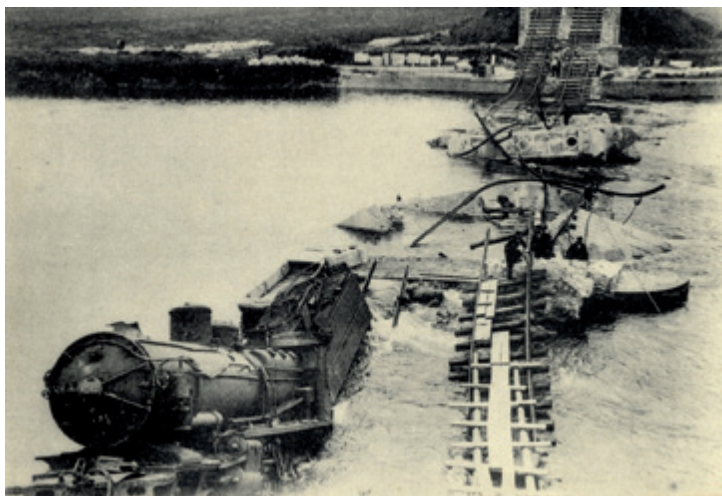
De eerste Slag aan de Marne

DE AANWEZIGE MACHTEN

Na de **mislukte grenzslag** rukken de troepen van de Kaiser razend snel (40 km per dag!) op naar Parijs. De Franse hoofdstad bereidt zich voor op een beleg, net als in 1870, onder de hoede van **generaal Gallieni**, die op 26 augustus 1914 benoemd is tot gouverneur van het 'versterkte kamp' Parijs. In deze bedreigende context wacht Gallieni op het ideale moment om de Duitsers terug te slaan. Dat ogenblik breekt aan als verkenningmissies en -vluchten aan het licht brengen dat Senlis en Creil in vuur en vlam staan, maar dat de weg van Senlis naar Parijs leeg is:

in plaats van het **Schlieffenplan** te volgen en Parijs te omcirkelen via het westen trekt het **1ste leger van von Kluck** zuidoostwaarts. De Duitsers denken dat de Engelse dreiging voorbij is en willen de Franse strijdkrachten omcirkelen.

Omdat hun rechterflank kwetsbaar is, dringt Gallieni er bij **Joffre** op aan om tot actie over te gaan: de Franse troepen moeten zich naar de Marne haasten. Joffre heeft daartoe de middelen, want hij is bezig met een manoeuvre om zijn troepen te herschikken van het oosten naar het westen. Meerdere honderdduizenden mannen vormen twee nieuwe legers, het 6de leger van **generaal Maunoury** en het 9de leger van **Foch**. Joffre wil echter wachten tot de Duitsers voldoende diep zijn doorgedrongen in zijn vangnet om toe te slaan.

Musée de la Grande Guerre – Pays de Meaux

De brug over de Ourcq, die vernield werd tijdens de Slag bij Meaux

okg-images

Troepentransport in taxi's aan de Marne

Robert Hunt Collection/Imperial War Museum/Mary Evans Picture Library/Photonstop

Elberfeld Camp, ten noordoosten van Souain: beschieting van Hill 193, dat in Duitse handen is.

DE VELDSLAGEN AAN DE MARNE EN IN CHAMPAGNE

DE GROOTSTE VOLTE-FACE IN DE MILITAIRE GESCHIEDENIS

In Parijs groeit de angst. De regering is vertrokken naar Bordeaux. Op 3 en 4 september 1914 steken de eerste Duitse troepen de Marne over in Trilport. De Franse legerstaf is in alle staten. Na intens overleg, waarbij tegenstrijdige standpunten naar voren komen, neemt Joffre de beslissing om in de tegenaanval te gaan: het fameuze 'algemene bevel nr. 6', dat op 4 september om 22.00 u per cijfertelegram wordt gegeven.

Nu moet de Britse commandant en legerchef **maarschalk French** nog overtuigd worden om mee te doen aan de operatie. Op 5 september, tijdens een memorabel onderhoud in het Britse hoofdkwartier te Vaux-le-Pénil, klopt Joffre met de vuist op tafel en roept hij de 'eer van Engeland' in. Hij krijgt van John French het legendarische antwoord '*I will do all my possible*', dat diens adjunct Wilson vertaalt als 'Mijn generaal, de maarschalk, heeft ja gezegd'.

Gallieni en Maunoury, die in verbinding staan met de Britse troepen, geven onmiddellijk opdracht om een miljoen mannen, die voor het eerst sinds 24 augustus met rust zijn, te doen terugkeren. Van Senlis tot Verdun voeren de Frans-Britse troepen de **grootste volte-face** uit in de militaire geschiedenis sinds de slag van Marengo, toen het Franse leger op 18 juni 1800 onverwachts rechtsomkeert maakte om de Oostenrijkers te verslaan. 114 jaar later gooien bijna een miljoen Fransen zich op een front dat meer dan 250 km lang is.

DE SLAG AAN DE OURCQ

Terwijl Joffre het begin van de tegenaanval plant op 6 september, weerklinken op 5 september in de vroege middag de eerste Duitse kanonschoten in de **vlakte van Penchard**, bij Meaux. Nog voor de Slag aan de Marne echt begint, wordt luitenant **Charles Péguy** gedood terwijl hij Marokkaanse infanteristen te hulp snelt die onder vuur liggen van vijandelijke mitrailleurs.

Gedurende drie dagen wordt in de streek van Saint-Souplets en Meaux hevig gevochten. Op het **plateau van Le Multien** bereikt het geweld een hoogtepunt: op een stortregen van artillerievuur volgen charges met blanke wapens. Bij Acy-en-Multien worden tegenstanders gevonden die elkaar wederzijds doorstaken en in die positie stierven. De Slag aan de Ourcq blijft onbeslist tot Maunoury **versterking krijgt van de 7de infanteriedivisie**. De soldaten zijn vertrokken vanuit Sainte-Menehould en komen aan in Villemomble, ze worden deels vervoerd met Parijse taxi's die gevorderd zijn door Gallieni.

Op 7 september, als over de hele frontlijn wordt gevochten, begaat **von Kluck** een vergissing met zware gevolgen. Hij voelt aan dat zijn voorposten te ver naar het zuiden zijn getrokken en neemt de riskante beslissing om het leger van Maunoury via het noorden te omtrekken. Daardoor ontstaat een bres van circa 50 km tussen zijn troepen en het 2de leger van von Bülow. Deze overhaaste terugtrekking naar het noorden wordt onmiddellijk uitgebuit door de Britten, die met brio

DE SLAG AAN 'DE MARNE'

Joffre heeft zijn veldslag na afloop naar de Marne gedoopt. In feite gaat het om een uitgestrekte oorlogszone waarin de operaties elkaar overlappen. De gevechten waren even hevig rond La Vaux-Marie en Souilly, in Lotharingen en op het plateau van Les Hauts de Meuse. De symboolwaarde van de slagen aan de Ourcq en in de moerassen van Saint-Gond is echter groter.

De Grote Oorlog in de Aisne en de Oise

Het departement Aisne, dat tussen de Belgische grens en Parijs ligt, werd al vanaf eind augustus 1914 grotendeels bezet door de Duitsers en pas helemaal bevrijd op 9 november 1918. In de Oise lag dat totaal anders: dit departement kon tijdens de bewegingsoorlog in 1914, en ook in 1918, profiteren van de relatieve beschutting die de uitgestrekte bossen van Halatte, Compiègne en Retz boden. Wouden zijn nu eenmaal geen ideaal terrein voor veldslagen. Na de eerste Slag aan de Marne bleef het front hier gedurende meer dan twee jaar rustig. In de lente van 1917 gaf het offensief van de Chemin des Dames aanleiding tot ongelofelijke revoltes, munitierijen zelfs, in het Franse leger in de streek van Soissons en in de Tardenois. Nadat ze begin juni 1918 bijna de oorlog verloren hadden in de Aisne en de Oise, wonnen de geallieerden dan toch de tweede Slag aan de Marne. Meteen de aanzet tot de totale overwinning.

De invasie van Picardië (1914)

EEN ZEER SNELLE OPMARS

Na de val van Charleroi steken de Duitsers de Franse grens over. Ondanks het verzet en het lokale succes van het 5de leger van generaal Lanrezac in Guise op 29 augustus kan het Franse leger de Duitse invasie niet stoppen. Van Reims tot Compiègne zijn alle bruggen over de Aisne, de Ailette en de Vesle opgeblazen, maar ook dat vertraagt de Duitse troepen niet. Het 1ste leger van von Kluck, dat Montdidier bereikte op 31 augustus, staat op 1 september in **Compiègne** en op 2 september in **Senlis**. Het 2de leger van von Bülow bezet **Laon** op 31 augustus, **Soissons** op 1 september, **Château-Thierry** op 4 september. Het 3de leger van von Hausen is wat trager, maar staat voor **Reims** op 2 september en bereikt **Épernay** op 4 september.

En dan gebeurt het **mirakel van de Marne**, dat toegeschreven wordt aan Joffre, maar ook aan de scherpzin-

nigheid van Gallieni, gouverneur van Parijs. De Duitsers worden op 6 september tot staan gebracht tussen Meaux en Sézanne, en vanaf 10 september trekt het Duitse leger zich terug om stelling te nemen op de hoogten boven de vallei van de Aisne. Deze heuvels vormen een echte burcht, waarvan de Aisne de gracht is.

DE EERSTE SLAG VAN DE AISNE

Van 12 tot 20 september 1914 en gedurende de daaropvolgende maanden bestormen de Fransen de steile hellingen. Zij krijgen voet aan de grond ten noorden van de rivier, maar tussen Attichy en Vailly staan de Fransen en de Engelsen met de rug tegen de stroom.

Beide kampen graven zich in. De loopgraven zijn aanvankelijk heel eenvoudig, maar worden steeds vernuftiger.

Ondanks de veldslagen van Fontenoy, Autrèches, Crouy, Quennevières en de gevechten van Bois-Saint-Mard, Vailly of La Creute verandert de situatie nauwelijks. Vanaf juli 1915 wordt het front aan de Oise en de Aisne rustiger. Maar die rust is relatief, want de

Robert Hunt Collection / Imperial War Museum / Mary Evans Picture Library / Photononstop

De ingang van het fort van Condé, nadat het door de geallieerden was heroverd in april 1917

Collection Association Soissonsals 14-18

Kanonnerboot F van de 2de batterij, Vic-sur-Aisne, juli 1916

Imperial War Museum / Robert Hunt Collection / Mary Evans Picture Library / Photononstop

Duitse observatieballon bij Soissons

De luchtmacht in de oorlog

Bij het begin van de oorlog beperkt de luchtvaart zich tot **observatievluchten**. In de loop van het jaar 1915 stijgt het aantal toestellen aanzienlijk, hun mogelijkheden worden steeds groter en er worden echte luchtruimtactieken uitgewerkt. De noodzaak van een sterke luchtmacht blijkt duidelijk in **Verdun**, waar de Duitsers de buitgemaakte luchtballons vernietigen en Franse verkenningsvluchten onmogelijk maken, waardoor ook de artillerie vleugellam is. Bij de Slag aan de **Somme** kunnen de Franse en Britse luchtmacht zich door een massieve aanval meester maken van het luchtruim, met alle voordelen die dat inhoudt voor hun artillerie.

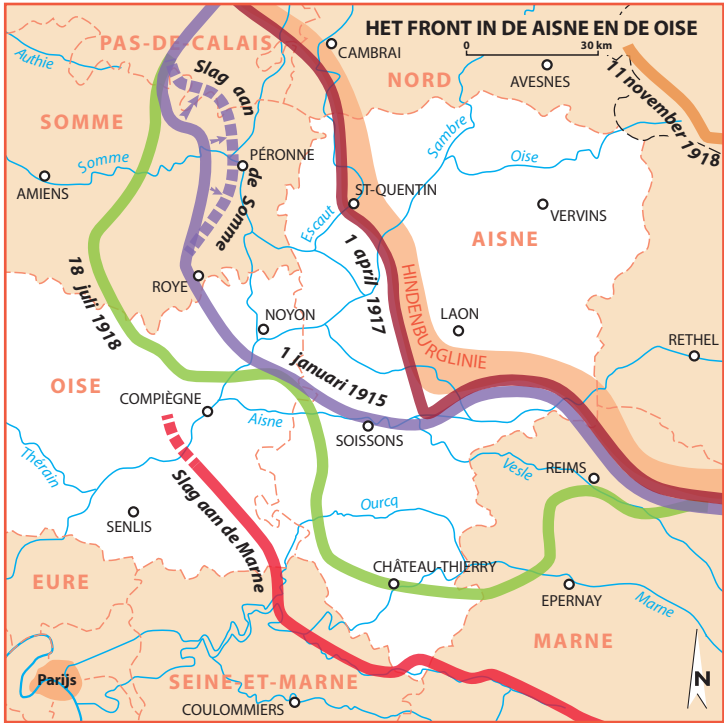
DE LUCHTMACHT IN DE AISNE

Begin 1917 is het overwicht in het luchtruim een parameter waar niemand nog omheen kan. De nieuwe Franse commandant en chef, generaal Nivelle, wil massaal vliegeniers inzetten. Voor het offensief van april 1917 voorziet de legerstaf 400 jachtvliegtuigen. Samen met de escadrilles van de legerkorpsen zou dat zo'n 1000 gemobiliseerde vliegtuigen betekenen, maar men slaagt er niet in om zo veel toestellen bij elkaar te krijgen. Het commando moet het uiteindelijk doen met **140 operationele jachtvliegtuigen**. Dat blijkt zwaar onvoldoende om het luchtruim te beheersen. Zeker als de Duitse luchtmacht verstoppertje gaat spelen en een soort guerrilla-aanvallen uitvoert op Franse linies (*zie kader hieronder*). In oktober **1917** heeft het leger ongeveer 2400 vliegtuigen, maar minder dan een kwart daarvan is effectief inzetbaar. De geringe betrouwbaarheid van de toestellen en de onervarenheid van de piloten leiden tot hoge verliezen. Om de situatie het hoofd te bieden wordt de bouw van 4000 nieuwe toestellen gepland, een plan dat al snel achterhaald zal blijken. Tijdens de gevechten van **1918** wordt de luchtmacht nog belangrijker. **Bommenwerpers** nemen 200 kg bommen mee en kunnen 's nachts vliegen. In februari 1918 worden luchteskaders gevormd en in mei wordt de luchtvaartdivisie gesticht, met een kernmacht van 1000 vliegtuigen die zullen deelnemen aan de immense slag die zich zal afspelen in het luchtruim boven de Aisne en de Oise en die naar de overwinning zal leiden.

FANTÔMAS

Vanaf juni 1917 verschijnt 's ochtends vroeg en 's avonds een Duits vliegtuig in het luchtruim boven de Chemin des Dames. Het vliegt over de loopgraven om die te beschieten. De vliegenier krijgt de bijnaam Fantômas en zal voortleven in de herinnering van veel soldaten. 'Deze ochtend, toen ik me klaarmaakte om te slapen', schrijft een soldaat van het 93ste Franse infanterieregiment, 'meldde men ons dat de fameuze Fantômas zijn ronde deed. Maar hij was niet al te boosaardig deze ochtend. Hij passeerde eerst op minder dan 80 m boven ons, loste enkele mitrailleur-salvo's en bombardeerde ons dan gedurende 10 minuten'. In een andere brief vertelt een getuige van het 344ste infanterieregiment: 'De fameuze moffenpiloot Fantômas is hier, we hebben hem nog nooit gezien, maar onze beste jagers slaan op de vlucht zodra ze hem ontwaren. Ik heb nog nooit een kerel met zoveel lef gezien, het zou jammer zijn om hem te killen, het is ongelofelijk'. In feite ging het om een Duitse tactiek om de Franse loopgraven bij dageraad en valavond te beschieten vanuit de lucht.

DE GROTE OORLOG IN DE AISNE EN DE OISE

SLEUTELDATA

- **1 sept. 1914:** de Duitsers dringen binnen in de Aisne en de Oise.
- **6-10 sept. 1914:** 1ste Slag aan de Marne.
- **13 sept.-eind dec. 1914:** 1ste Slag aan de Aisne.
- **27 febr.-26 maart 1917:** Duitse terugtrekking achter de Hindenburglinie.
- **16 april-eind okt. 1917:** Slag van de Chemin des Dames of 2de Slag aan de Aisne.
- **27 mei-15 juli 1918:** 3de Slag aan de Aisne.
- **15-20 juli 1918:** 2de Slag aan de Marne.

AV·MOMENT·OV·SENGAGE
VNE·BATAILLE·DONT·DEPEND

LE·SALVT·DV·PAYS·IL·IMPORTE·DE·RAPPELER·A·TOVS

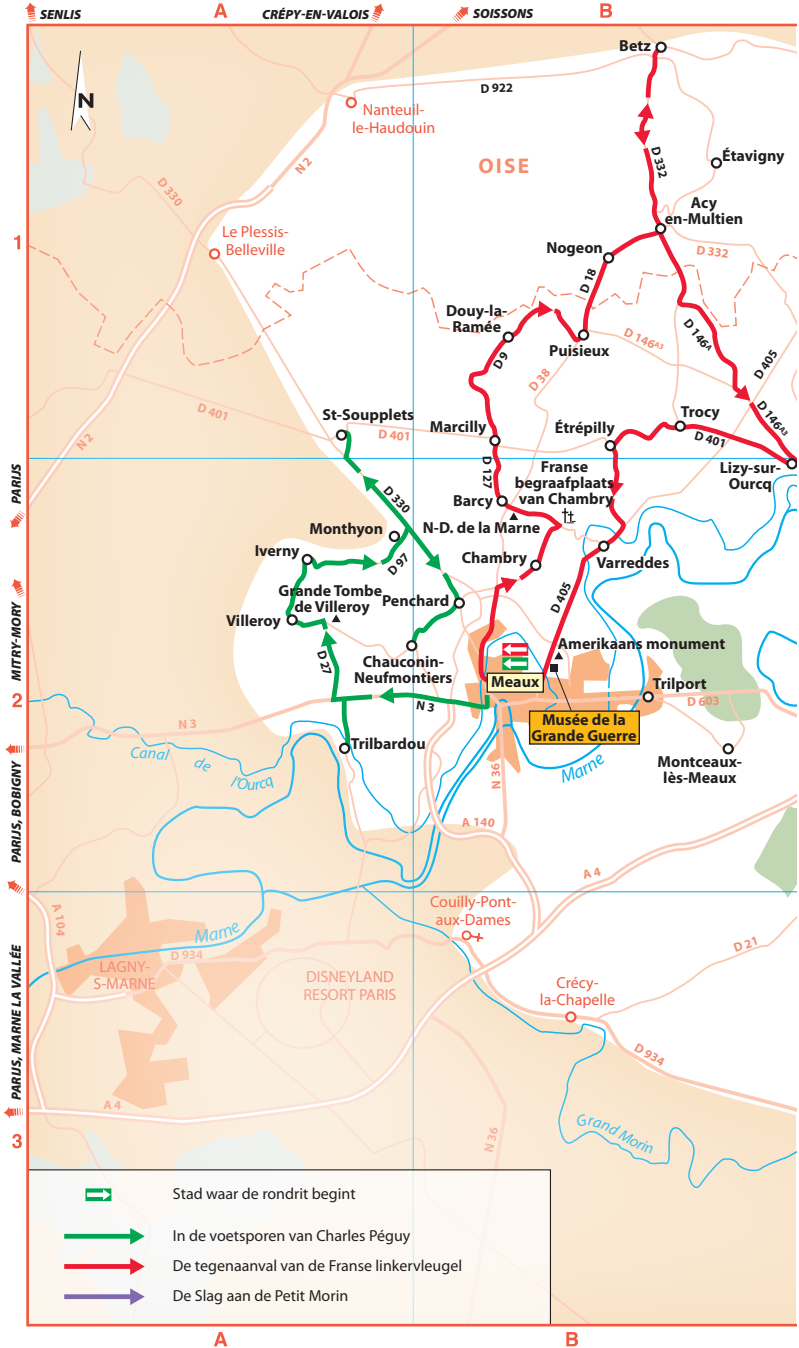
OVE·LE·MOMENT·N'EST·PLUS·DE·REGARDER
EN·ARRIERE·TOVS·LES·EFFORTS·DOIVENT
ETRE·EMPLOYES·A·ATTACUER·ET·REFOVER
L'ENNEMI·VNE·TROPPE·OVI·NE·PEUT·PLUS

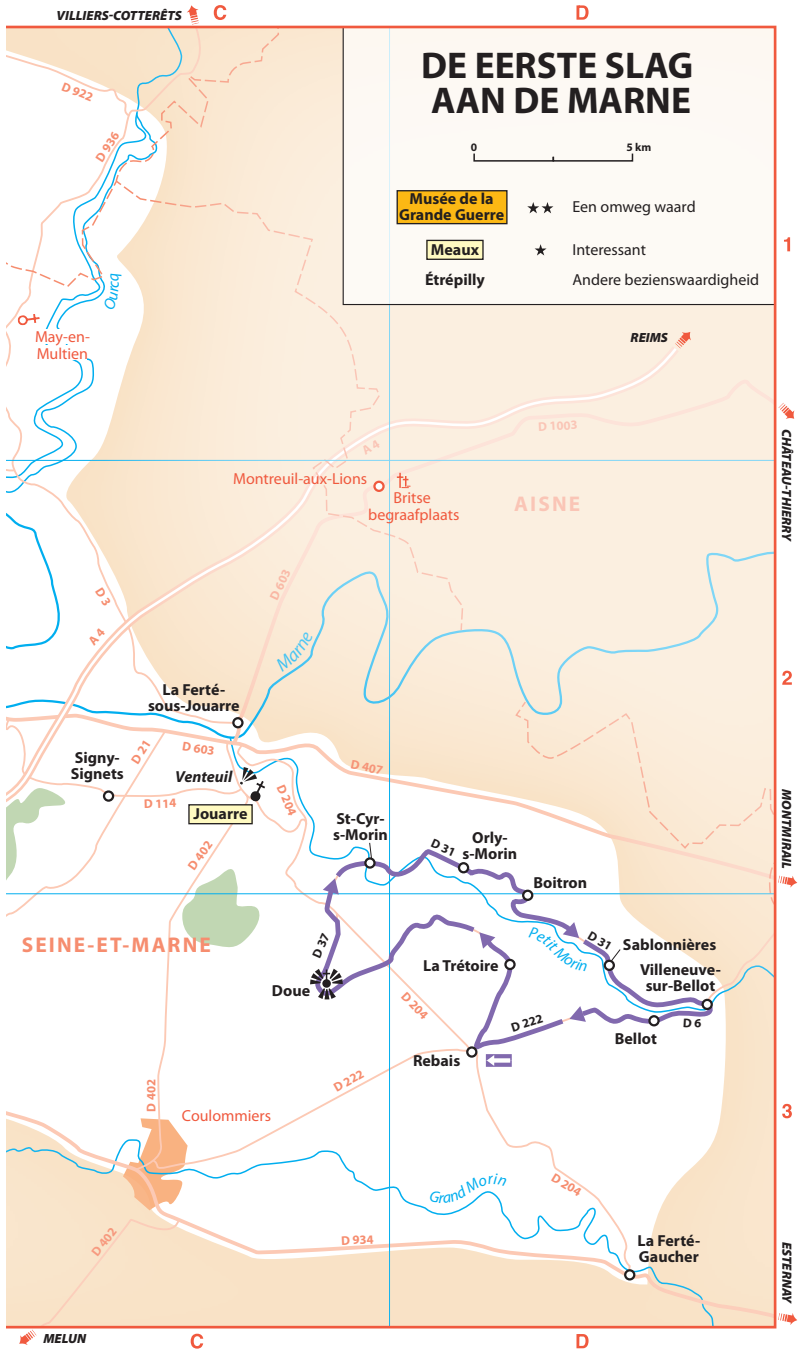
De eerste Slag aan de Marne **1**

Michelinkaart 312 – Oise (60) en Seine-et-Marne (77)

▶ MEAUX	70
Ten noorden van Meaux:	
▶ DE SLAG AAN DE OURCQ	86
19 km ten oosten van Meaux:	
▶ LA FERTÉ-SOUS-JOUARRE	98
17 km ten zuidoosten van La Ferté-sous-Jouarre:	
▶ REBAIS	104

DE EERSTE SLAG AAN DE MARNE

Meaux

50.420 inwoners (Meldois) – Seine-et-Marne (77)

ADRESBOEKJE BLZ. 84

INLICHTINGEN

Office de Tourisme – 1 pl. Doumer - ☎ 01 64 33 02 26 - www.tourismepaysdemeaux.fr - april-sept.: 10.00-18.30 u; de rest van het jaar: ma.-za. 10.00-12.30 u, 13.30-17.00 u, zo. 14.00-17.00 u - gesl. 1 jan., 1 mei en 25 dec.

Rondleidingen – Meaux, dat het label Ville d'art et d'histoire draagt, organiseert historische stadswandelingen met door het ministerie erkende gidsen. Ook rondleidingen op de slagvelden op 11 november en op erfgoeddagen. *Inl. bij de erfgoeddienst - ☎ 01 64 33 24 23 of bij het toerismebureau - www.vpah.culture.fr - april-nov.: zo. 15.00 u, juni-juli ook za. 16.30 u en juni-aug. ook vr. 15.00 u - vertrek aan het toerismebureau - € 6,40 (-12 jaar € 3,20).*

SITUERING

Kaart blz. 68-69, B2 – *Michelin*kaart 312, G2. 45 km van Parijs via de A4. Treinen vanuit Parijs, Gare-de-l'Est (40 min.). De Marne en het kanaal van de Ourcq stromen door Meaux. De D603 loopt van west naar oost door de stad.

AANRADERS

Het Musée de la Grande Guerre ten noorden van de stad; het uitzicht op de Cathédrale St-Étienne vanaf de vestingen; het bisschoppelijke paleis en zijn museum.

Meaux is niet alleen een Ville d'art et d'histoire en de bisschopsstad van de beroemde Bossuet: dankzij het Musée de la Grande Guerre is dit ook een interessante uitvalsbasis om de slagvelden en hun ontroerende herdenkingsplaatsen te gaan verkennen. Dit rijke, indrukwekkende historische erfgoed mag u niet laten vergeten dat Meaux ook een interessante culinaire halte is, met beroemde streekproducten zoals kaas en mosterd.

Wandelen Stratenplan

 De route is met groen aangegeven op het stratenplan blz. 72. U kunt parkeren in Parking de l'Arquebuse, naast het toerismebureau. Volg de cours de l'Arquebuse, langs de spoorlijn.

Monument aux morts A1

Pl. Paul-Doumer.

Dit monument voor de gesneuvelde inwoners van Meaux werd in feite opgericht vóór de Grote Oorlog, in 1906, om de nederlaag tegen het Pruisische leger in 1870 te herdenken. Boven op de Korinthische zuil prijkt een bronzen Overwinning. Onder aan de zuil waakt een leeuw, die zijn blik op de verre horizon in het oosten gericht houdt en daarmee herinnert aan de lang volgehouden weerstand van kapitein Denfert-Rochereau in Belfort. Na de oorlog werd op elke paal van de afsluiting een Adrianhelm model 1915 geplaatst.

De leeuw van het *Monument aux morts* van Meaux
L. Loiseau / MICHELIN

Steek de boulevard Jean-Rose over en loop naar nr. 20 in de rue Chaage.

Het voormalige kleinseminarie (nu Lycée technologique Jean-Rose) was tijdens de oorlog een hospitaal.

Passeer de rue Georges Lugol (de burgemeester van Meaux in september 1914), en volg de boulevard Jean-Rose aan de overzijde van de majestueuze vestingen.

Voormalig huis Villeboisnet – *Achter de hekken van een park, op nr. 21 ter.* In deze imposante woning in een nogal victoriaanse stijl was het Britse hoofdkwartier van generaal Douglas Haig gevestigd, tot 3 september 1914.

Loop vervolgens naar de binnenstad van Meaux via de rue Notre-Dame en sla rechts af in de rue Tronchon.

Ook de **voormalige École Jeanne d'Arc**, een gebouw van baksteen en natuursteen, werd gebruikt als hospitaal.

Loop naar de rue Notre-Dame. Ga de Cathédrale St-Étienne binnen via de rue Saint-Rémy.

★ **Cathédrale St-Étienne** A1

De bouw begon in 1180, maar de kathedraal was pas afgewerkt in 1540. In de eeuwen waarin aan de kerk werd gewerkt, kwamen de opeenvolgende fasen van de gotiek tot bloei, en toch gaf dit gebouw blijk van een opmerkelijke eenheid. In de 19de eeuw werd de buitenzijde van de kathedraal echter ingrijpend gerestaureerd.

Gevel – In laatgotische stijl (14de-16de eeuw). Beschadigingen tijdens de godsdienstoorlogen, weer en wind hebben de kalksteen uit Varreddes zwaar aangetast. De zuidelijke, laatgotische gevel van de kruisbeuk oogt heel elegant. Het zwaarbeschadigde portaal is gewijd aan de heilige Stéfanus. Alleen de linkertoren (68 m) is afgewerkt. De rechertoren, een eenvoudige klokkentoren met gebint, wordt ook de 'zwarte toren' genoemd, voor zijn donkere dakspanen.

Interieur – Het bijzonder heldere kerkschip is indrukwekkend. De twee zijbeuken zijn uitzonderlijk hoog (half zo hoog als de hoofdbeuk): 31,5 m bij de

DE MEAUX A MARCILLY (28 km)

(Voir carte intercalée entre les p. 82-83).

par CHAUCONIN, NEUFMONTIERS, MONTHYON, PENCHARD, CHAMBRY, BARGY

Départ de Meaux devant la Cathédrale. Descendre la rue Saint-Rémy, passer sous le pont du chemin de fer puis tourner à gauche et prendre la N 3 pendant environ 2 km. Tourner à droite avant une râperie de betteraves et prendre la route plantée de platanes qui conduit à CHAUCONIN (4 km).

**MAISONS
INCENDIÉES
à CHAUCONIN**

Après avoir jeté un coup d'œil sur la petite église campagnarde, on fera quelques pas dans le chemin qui apparaît sur la vue ci-dessus. Les maisons qui le bordent conservent encore les traces des incendies de septembre. Les Allemands occupèrent en effet le village le 5 pendant quelques heures, le temps de piller les habitations et d'en brûler une partie au moyen de grenades qu'ils lançaient sur les toits et de bâtons de résine qu'ils plaçaient sous les portes.

Le village traversé, on aperçoit devant soi les bâtiments et la haute cheminée de la ferme Profit située à Neufmontiers. Prendre le chemin qui y conduit. Arrivé à hauteur de la ferme, on verra, à droite de la route, des TOMBEES FRANÇAISES ET ALLEMANDES dont la vue est donnée ci-dessous.

**TOMBEES à
NEUFMONTIERS**

La tombe allemande est à gauche, isolée. Elle est marquée d'une croix noire sur laquelle est peinte la lettre A. A l'arrière-plan, on distingue les hauteurs boisées de Penchard, à la conquête desquelles tombèrent les soldats français et marocains enterrés ici.

NEUFMONTIERS

85

En face des tombes est une entrée de la FERME PROFFIT. La rue ci-contre montre une partie de la cour. Cette belle exploitation avait été repérée et condamnée d'avance. Les Allemands s'y firent conduire spécialement de Chaucoumin. Ils pillèrent l'habitation du fermier : on retrouva auprès du coffre-fort une des fausses clefs à l'aide desquelles ils essayèrent de le forcer.

Le feu fut mis ensuite aux étables et aux granges où près de 20.000 bottes de paille formèrent un brasier gigantesque.

FERME PROFFIT
INCENDIÉE
PAR LES
ALLEMANDS

AMBULANCE
ALLEMANDE
DANS L'ÉGLISE

Longeant les murs de la ferme, la route conduit à FÉOLIS où les Allemands installèrent une ambulance pendant leur courte occupation du 5 septembre. Les habitants restés dans le village furent réquisitionnés et durent transporter, couchés sur des échelles, les blessés allemands tombés aux alentours.

Le 6 au matin, les Français réoccupèrent Neufmontiers et firent l'ambulance prisonnière (voir ci-dessus).

La photo ci-contre, prise sur la place de l'église, montre quelques-uns des Allemands capturés, au milieu de soldats français dont certains se sont coiffés de casques à pointe ramassés parmi les trophées rassemblés devant eux.

PRISONNIERS
ALLEMANDS
DEVANT
L'ÉGLISE

6.

EEN KLEINE VERGETELHEID

De archiefbeelden die gepubliceerd werden in de Guide Michelin over de Ourcq, getuigen van de haast waarmee de Duitsers de aftocht bliezen: zij lieten zelfs hun veldhospitaal achter in de kerk, compleet met dokters, verplegers en zowat twintig gewonden.

DE EERSTE SLAG AAN DE MARNE

Marokkaanse aanvallers neer te schieten tijdens hun charge. Het **panorama** omvat het hele slagveld van 5 september 1914. Neem aan het einde van het pad rechts de Chemin de Meaux. Laat de GR 1 rechts liggen en loop rechtdoor de helling op. Blijf rechtdoor gaan tot bij het **monument Hugot-Derville**. Keer daarna terug, neem links de GR 1 en nog eens de eerste links om terug te wandelen naar het dorp.

Wat is er nog te zien?

Trilport Kaart blz. 68-69, B2

► 4 km ten oosten van Meaux via de D603. Hier stak de Duitse voorhoede op **3 en 4 september 1914** de Marne over. Von Kluck, die dacht dat de Britten geen gevaar meer vormden, liet het **Schlieffenplan** schieten en probeerde het Franse leger te omcirkelen door zuidoostwaarts te trekken, in de richting van de Marne. Op donderdag 3 september liet de achterhoede van het Britse leger de wasschuiten zinken en de bruggen van Meaux en Trilport opblazen om het **oversteken van de rivier** door de Duitsers te vertragen. De spoorlijnen naar Parijs en naar het oosten werden geblokkeerd. Op 5 september reed de bestuurder van een Duitse personenauto met daarin een kapitein en een luitenant hier aan grote snelheid in de Marne, zonder te zien dat de brug weg was. De drie inzittenden waren op slag dood. Op 8 september, moest de **8ste Franse infanteriedivisie** in Trilport de linkervleugel van het Britse leger dekken, dat noordwaarts trok.

Vanuit Trilport leidt de zogenoemde **Voie du Vieux Pavé** naar **Montceaux-lès-Meaux**, waar het kasteel van Catharina de' Medici stond, dat Hendrik IV cadeau deed aan zijn favoriete Gabrielle d'Estrées en vervolgens aan zijn tweede echtgenote Maria de' Médici.

ADRESBOEKJE VAN MEAUX

OVERNACHTEN

WAT MEER LUXE

Hôtel Le Richemont – 43 quai de la Grande-Île - ☎ 01 60 25 12 10 - www.hotel-lerichemont.com -

📍 - 42 kamers € 79/89 - ☕ € 9.

Dit hotel ligt midden in het centrum, aan de Marne. Ruime, goeduitgeruste en moderne kamers. Ontbijtbuffet in de grote eetruimte.

In de buurt

DOORSNEEPRIJZEN

Chambre d'hôte M. en

Mme Cantin – 2 r. de l'Église - 77450 Trilbardou - ☎ 01 60 61 08 75 -

🛏 - 3 kamers € 70 ☕. Het kanaal van de Ourcq loopt langs de tuin van dit huis uit de 19de eeuw. Kamers met een heel verzorgd en elegant interieur.

IETS ETEN

DOORSNEEPRIJZEN

La Péniche – Tegenover nr. 6 van de quai Sadi-Carnot, bij de Pont du Marché - ☎ 01 60 01 16 16 - <http://la.peniche.free.fr> - gesl. zo. avond en ma. - € 17/32. Dit restaurant in een 32 m lange aak, is heel populair voor zijn originele decor. U zit naar keuze in een van de twee binnenruimten met comfortabele

banken, of op het terras op de brug (van mei tot september). Traditionele gerechten.

WAT MEER LUXE

La Grignotière – 36 r. de la Sablonnière - ☎01 64 34 21 48 - *gesl. aug., za. middag, di. en wo.* - € 27 (lunch)/45.

Wij appreciëren dit rustieke, aangename restaurant met zijn open haard. Lekkere traditionele gerechten en mooie schotels met zeevruchten, die het hele jaar door verkrijgbaar zijn.

Auberge du Champ de Mars – 16 av. de la Victoire - ☎01 64 34 15 15 - *gesl. za. middag, zo. avond en ma.* - € 18/45. Enkele minuten van het Musée de la Grande-Guerre. In dit restaurant wacht u een warme ontvangst. De chef bereidt innoverende, gevarieerde en gastronomische gerechten. Laat u verleiden door zijn specialiteit, noga met *foie gras*, en door de brietaart.

WINKELLEN

Markt – Pl. du Marché - *za. de hele dag en zo. ochtend.* De markt vindt plaats in twee hallen waarvan de grootste, uit 1879, een mooi voorbeeld is van metaalconstructie.

Fromagerie de Meaux – 4 r. du Gén.-Leclerc - ☎01 64 34 22 82 - *di.-do. 9.00-12.30 u, 15.30-19.00 u, vr. 9.00-13.30 u, 15.30-19.15 u, za. 9.00-19.15 u, zo. 9.30-12.30 u behalve juli-aug. - gesl. ma.* De brie de Meaux is de vedette van deze mooie winkel, maar u vindt hier ook brie de Melun, coulommiers en camembert met rauwe melk of met calvados. Verder lekkere ambachtelijke geitenkazen en specialiteiten zoals de Affidéllice of de roquefort Carles.

SPORT EN ONTSPANNING

Wandelpaden – Het langeroutepad **GR1** (Sentier de l'Île-de-France), dat 207 km lang is, passeert in Meaux. Het pad loopt van Dammartin-en-Goële naar Malesherbes via de Brie en het woud van Fontainebleau. De **GR11**, die Crouy-sur-Ourcq verbindt met Arbonne, via de valleien van de Ourcq en van de twee Morins, passeert eveneens in de nabijheid van Meaux. Ook langs de oevers van de Marne en op de **jaagpaden** langs het kanaal van de Ourcq is het leuk wandelen.

Fietsroute langs het kanaal van de Ourcq – 93410 Vaujours - www.aufildelourcq.org. Van de Porte de La Villette in Parijs naar Claye-Souilly (18 km ten westen van Meaux). Het begin van de route getuigt van het industriële verleden van het kanaal, maar verderop wordt de omgeving steeds groener en is het moeilijk te geloven dat u vlak bij de Franse hoofdstad bent. Een aanrader!

Recreatiedomein van Jablines-Annet – 77450 Jablines (17 km ten zuidwesten van Meaux) - ☎01 60 26 04 31 - www.baseloisirs-jablines-annet.fr - 10.00-18.00 u (behalve za. en zo. okt.-april) - € 6. Met 12 waterpartijen en een oppervlakte van 500 ha biedt dit domein talrijke mogelijkheden (zwemmen, sportactiviteiten, paardrijden, kinderspelen).

AGENDA

Historisch klank-en-lichtspel 'Les Flèches du Temps' – *reserveren op* ☎01 64 33 02 26 - www.spectacle-meaux.fr. Tijdens de zomer, voor de kathedraal. Een voorstelling met meer dan 500 personages uit de geschiedenis van Meaux van het jaar 1000 tot de 20ste eeuw.